

למפונים כן, לעניים לא?

שלחו להדפסה

פרשנות

בעתירה בעניין פינוי-פיצוי אישרה דעת הרוב את החוק, בכפוף להגדלת הפיצוי למפונים. האם הגדלת הקצבאות לעניים כה שונה במהותה? וגם: הכירו את היורש של דורנר בעליון - אדמונד לוי יורם רבין

עבור מי שעוקב אחר פסיקת בג"ץ בתקופה האחרונה, דחיית עתירת ה"קיום בכבוד", שבעיקרה על-ידי הנשיא ברק, הייתה "הפתעה" צפויה למדי. בשנים האחרונות הועברה על בית-המשפט העליון ביקורת על-כי פסיקותיו מתנכרות לשכבות החלשות, וכי פיתוח משפחת הזכויות האזרחיות-פוליטיות נעשה על חשבון משפחת הזכויות הכלכליות-חברתיות. בעקבות כך, וכן בשל סיבות נוספות, החליטו חלק משופטי בית-המשפט העליון להטות אוזן לביקורת, ולאמץ אל השיח המשפטי גם את הזכויות החברתיות.

בג"ץ . מפונים שונים מעניים? צילום: חיים צח

לחצו כאן להגדיל הטקסט

בינואר 2004, לפני פרישתה מכס השיפוט, ישבה השופטת דורנר בראש הרכב של שלושה אשר הוציא צו-על-תנאי שהורה לשר האוצר ולמוסד לביטוח לאומי "ליתן טעם מדוע לא יקבעו סטנדרט לקיום אנושי בכבוד כמתחייב מחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו". היה זה צעד מחוכם. דורנר ביקשה לתפוס את המדינה במילתה, להכריח אותה לקבוע אמות מידה לתנאי קיום נאותים, ואולי - זאת כבר לא נדע - לחייב אותה להתנהג בהתאם לאמות מידה אלו. בתגובה טענה המדינה, כי אין ביכולתה לספק הגדרה בהתאם לצו שהוציא בית המשפט.

באותה העת גרם צו שיפוטי זה לסערה ציבורית לא מבוטלת. חברי-כנסת שונים התרעמו על בית-המשפט העליון בטענה כי הוא משיג את גבולה של הכנסת ופוגע בעקרון הפרדת הרשויות. דורנר, בעקבות צו זה ופסקי דין אחרים, הסתמנה כשופטת ה"חברתית" של בית-המשפט העליון. כאשר פרשה דורנר מבית-המשפט העליון, ובעקבות הרוח שנשבה בישיבות בית-המשפט, היה ברור כי עתידן של העתירות הוכרע לשבת ולא לחסד.

ההתפתחות המפתיעה נוגעת דווקא לדעת המיעוט האמיצה של השופט אדמונד לוי. בפסק-דין ארוך ו"מוצף" רגישות חברתית יצק השופט לוי תוכן אמיתי ברטוריקה של הזכויות החברתיות. הוא קבע כי הקיצוץ בקצבאות פוגע בזכות החוקתית לקיום אנושי בכבוד וביקש להצהיר על בטלותם של חוקי הקיצוץ.

קשה שלא לקשר את דעת המיעוט של השופט לוי לפסק-הדין בנושא חוקתיות ההתנתקות, שבו פסל בג"ץ מספר הוראות חוק שפגעו בזכות לכבוד ובזכות לקניין של המפונים. בשני המקרים העמיד עצמו השופט לוי בדעת מיעוט, ובשני המקרים נקט השופט לוי עמדה אקטיביסטית שבהתאם לה הציע לבטל חקיקה ראשית של הכנסת.

בעניין קיצוץ הקצבאות סימן עצמו השופט לוי כשופט אקטיביסט חברתי, יורשה של דורנר בהקשר הזה. בעניין חוקתיות ההתנתקות ביקש השופט לוי לבטל את חוק פינוי-פיצוי, בין היתר בטענה כי הוא פוגע שלא כדין בעקרונות היסוד של הדמוקרטיה הישראלית ובזכויות הפרט. בפסק-הדין הזה מסתמן השופט לוי כשופט אקטיביסט, אשר אינו חושש להכניס את ראשו לסוגיות השנויות במחלוקת פוליטית עמוקה.

עמדתו של השופט לוי בעניין קיצוץ הקצבאות שובה את ליבי, ואני נוטה לתמוך בה, ואילו עמדתו בעניין חוק פיצוי-פינוי נראית לי שגויה. אך האם בשל כך אקטיביזם הכרוך בביקורת שיפוטית על הכנסת ובסמכותו של בית המשפט לפסול חוקים אינו רצוי כלל? זו אינה מסקנתי. לדעתי הסמכות של בית המשפט להעביר תחת שבת ביקורתו חקיקה של הכנסת ומעשים שלטוניים אחרים טומנת בחובה תקווה גדולה להגנה על זכויות החלשים בחברה, ושייפה לחברה טובה יותר המכבדת זכויות אדם. בבד בבד, יש להפעיל סמכות זו אגב כיבוד עקרון הפרדת הרשויות וריבונותן של הכנסת והממשלה. בסופו של יום, כמאמר המשפט המפורסם, "לבית המשפט אין חרב ואין ארנק" וברוב כמעט מוחלט של המקרים החשש מכוחו המפורז אינו מוצדק. ויש לזכור, בעתירה בעניין פינוי-פיצוי אישרה דעת הרוב את החוק בכפוף להגדלת הפיצוי למפונים. האם הגדלת הקצבאות לעניים שונה במהותה?

הכותב הוא ד"ר למשפטים ומרצה בכיר בנושאי זכויות אדם בביה"ס למשפטים, המסלול האקדמי, המכללה למנהל

SMS ב- חדשות - עדכונים מחדר החדשות של ynet ישירות לסלולרי שלכם.

[חזרה](#)